

7. Енциклопедія освіти / за ред. акад. пед. наук України В.Г. Кременя. — К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 538 «Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/538-2014-%D0%BF>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy (2014) “Pro vyshchu osvitu”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (access October 10, 2015).
2. Temnenkov, V. V. (2015) “Teoretychni zasady, tsili ta zavdannya monitoryngu yakosti osvity”, available at: www.zippo.net.ua/index.php?page_id=197 (access October 10, 2015).
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2011) “Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia monitoryngu ta otsinky yakosti osvity”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011> (access October 12, 2015).
4. Bobak, N. V., Martyniuk, O. V. and Marochko, N. M. (2014) Monitoryng yakosti osvity: mizhnarodnyi dosvid, available at: www.ippo.if.ua/files/%D0%86%D0%9C/MON/Bobak.pdf (access October 14, 2015).
5. Bal, S. A. and Krasovskaia, V. Yu. (2013) *Monitoryng yakosti osvity: pryntsypy, formy, vymogy (dovidnyk-posibnyk)* [The monitoring quality of education: principles, forms, requirements], KHOIPPO, Khmelnytsky, Ukraine.
6. Pasichnyk, N. Monitoryng yakosti osvity yak kompleksne otsynuvannia osvitnogo protsesu (2013), available at: www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article_pasechnick.pdf (access October 14, 2015).
7. Kremen, V. G. (2008) *Entsiklopediia osvity* [Encyclopedia of Education], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2014) “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavhu inspektsiiu navchalnykh zakladiv Ukrainy”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/538-2014-%D0%BF> (access October 14, 2015).

УДК 378.046 : 378.14 : 378.18

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ

Надточій Н.О., к.пед.н., Ємельянова В.М.

Запорізький національний університет, вул.Жуковського, 66, м.Запоріжжя, Україна

nathaly@ua.fm

Стаття присвячена визначенню особливостей організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі гуманітарного профілю з метою ефективного формування академічних компетенцій. Обґрунтовані педагогічні умови підвищення ефективності процесу формування у студентів академічних компетенцій у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Представлено модель академічної культури та етапи проектування процесу розвитку професійно важливих якостей.

Ключові слова: проектування, компетенція, освітній процес, студент, вищий навчальний заклад, дисципліна, академічна компетенція.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ АКАДЕМИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ ВУЗА

Надточий Н.А., Емельянова В.Н.

Запорожский национальный университет, ул.Жуковского, 66, г.Запорожье, Украина

nathaly@ua.fm

Статья посвящена выявлению особенностей организации образовательного процесса в высшем учебном заведении гуманитарного профиля с целью эффективного формирования академических компетенций. Обоснованы педагогические условия повышения эффективности процесса формирования у студентов академических компетенций в процессе учебно-познавательной деятельности. Представлена модель академической культуры и этапы проектирования процесса развития профессионально важных качеств.

Ключевые слова: проектирование, компетенция, образовательный процесс, студент, высшее учебное заведение, дисциплина, академическая компетенция.

ORGANIZATION OF ACADEMIC COMPETENCES FORMATION PROCESS IN EDUCATIONAL MILIEU OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Nadtochiy N.O., Yemelyanova V.M.

Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

nathaly@ua.fm

The article is devoted to revealing the features of educational process organization in higher educational establishments of the Arts aimed at the effective formation of academic competencies. Substantiation of pedagogical conditions strengthening the formation of students' academic competence in the teaching and learning activities. Article contains model of academic culture and design stages of the development process professionally important qualities.

Model of academic culture includes a set of competencies: information, linguistic, intellectual and heuristic, readiness for organization of work, reflective, communicative. Each of these competencies in turn includes (as a unit of analysis) individual competence.

Another term that requires definition, - design, pre-processing steps, procedures, contents of the future activities of its management. Project - means a description of the activity, select principles, ways of working.

Distinguishes the following stages of design: simulation (setting goals and objectives) own design (development of major events, stages, forms and methods), creating construct (a detailed study of the content and methods of forms).

The most important area is the organization of independent work. Feature of understanding of the role self-importance that the organization of such work should be based on competence approach. Under this approach, independent work - it means not only mastering academic skills, but also the condition means practical application of knowledge and skills, that is skills.

Key words: project, competence, educational process, student, university, discipline, academic competence

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства в системі вищої професійної освіти висока якість освіти не може бути забезпечена за допомогою накопичення знань: завдання професійної освіти необхідно вирішувати в руслі компетентнісного підходу, який акцентує увагу на формуванні в майбутнього фахівця готовності до практичного застосування знань і умінь в умовах вирішення реальних професійних завдань. У зв'язку з цим сенс освітньої діяльності найповніше відбивається в понятті "академічна культура", розуміється як здатність людини не тільки вільно орієнтуватися в інформаційних потоках, але і вміти перетворювати інформацію в знання, знаходити їй практичне застосування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція компетентнісного підходу отримала досить глибоке наукове обґрунтування в працях Д.М. Новикова, Т.М. Ковальнової, В.А. Болотова, Д.Б. Ельконіна, П.Г. Щедровицького, А.В. Хутірського, С.Є. Шишова, В.А. Кальнея та ін. Проте як і раніше немає чіткості в розумінні співвідношення понять "компетентність" і "компетенції", що ускладнює усвідомлення особливостей організації навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах впровадження нових інформаційних технологій. Одним зі шляхів, засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів є підвищення ролі проектування навчального процесу (В.А. Сластьонін, М.Н. Кузьміна,

М.В.Кларін, В.Я.Ляудіс, О.Т.Хмарка, Т.І.Шамова). Нових рішень вимагає питання про модель процесу формування академічних компетенцій у студентів вузів.

Мета нашого дослідження: обґрунтувати педагогічні умови підвищення ефективності процесу формування у студентів академічних компетенцій у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні модель академічної культури включає в себе комплекс компетенцій: інформаційні, мовні, інтелектуально-евристичні, готовність до наукової організації праці, рефлексивні, комунікативні. Кожна із зазначених компетенцій у свою чергу включає (як одиниці аналізу) окремі компетенції.

Ще один термін, який потребує визначення, це – проектування: попереднє опрацювання етапів, порядку, змісту майбутньої діяльності, її організації, управління. Проектувати – означає визначити цілі, завдання діяльності, відібрати принципи, способи діяльності.

Виокремлюються такі етапи проектування: моделювання (постановка цілей і завдань), власне проектування (розробка основних заходів, етапів, форм і методів), створення конструкта (детальне опрацювання вмісту і способів, форм діяльності).

Проектувати можна процес розвитку особистості, формування професійно важливих якостей. Один з прикладів – проектування моделі особи, професійного іміджу. З позиції викладача організація процесу навчально-пізнавальної діяльності передбачає виділення в ній дій: визначення цілі, програмування, планування, виконавчі дії, дії контролю (самоконтролю), оцінки, самооцінки. Проектується не лише процес, але і середовище, у якому здійснюється навчально-пізнавальна діяльність. “При цьому, – відзначають дослідники, – організація навчального середовища визначається діями і намірами того, хто навчається, його освітніми потребами і цілями, його успіхами і невдачами, його здібностями і можливостями, але головне – тим задумом, проектом, який він формулює і прагне реалізувати за допомогою освіти” [2].

Викладач як суб’єкт освітнього процесу проектує, переважно, компоненти процесу і створення необхідних умов. Студент як суб’єкт освітнього процесу проектує способи опанування компетенціями, застосовує їх на практиці, визначає теми, обсяг, порядок засвоєння матеріалу.

Технологія проектування передбачає покомпонентний аналіз об’єктів проектування, встановлення системоутворюючого чинника, урахування типових помилок при проектуванні. Покомпонентний аналіз об’єктів проектування дозволив виявити ряд недоліків в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів в аспекті предмету нашого дослідження:

- у структурі видів навчальної діяльності (співвідношення аудиторної і самостійної роботи) як і раніше переважають аудиторні заняття, а не самостійна робота студентів. У зв’язку з цим методична робота викладачів, як і раніше, переважно присвячена розробці технологій навчання, викладання, у той же час методиці організації самостійного навчання приділяється значно менше уваги;
- однією з суттєвих причин низького рівня розвитку академічних компетенцій у студентів є недостатньо цілеспрямована робота з текстом;
- низькою є мотивація до науково-дослідної діяльності студентів, що обмежує можливості, умови для самореалізації студентів у творчому змаганні, у досягненні успіхів в інформаційній і навчально-дослідницькій діяльності;
- низький рівень розвитку у багатьох студентів мовної культури;
- вузькість спектру використання різноманітних видів навчальної діяльності, організаційних форм;

- переважання в навчальному процесі репродуктивних, пояснювально-ілюстративних методів, пасивних форм;
- недостатня розробка навчально-методичного супроводу навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності;
- низький рівень методичного управління навчально-пізнавальним процесом;
- недооцінка деякими викладачами гуманітарних дисциплін ролі і значення контекстного підходу, необхідності поєднання вмісту з майбутньою професійною діяльністю студентів.

На етапі моделювання розроблялися цілі і завдання формування академічних компетенцій. Перша з них, охоплюючи когнітивну царину, включає такі підсистемні компоненти: знання (конкретного матеріалу, термінології, фактів, визначень, критеріїв та ін.); розуміння (пояснення, інтерпретація); вживання; аналіз (взаємозв'язків, принципів побудови); синтез (розробка планів, системи дій); оцінка (думки на основі наявних даних). Д.С.Толлінгерова класифікує цілі і завдання за такими групами: завдання на відтворення знань; завдання, пов'язані з простими розумовими операціями (визначення, аналіз, синтез, порівняння); завдання, що вимагають складних розумових операцій (інтерпретація, аргументація); завдання на розвиток продуктивного мислення [4].

Задачний підхід реалізується в концепції Н.Ф.Тализіної. Головний сенс її концепції полягає у зв'язку цілей зі змістом навчання. Через це необхідно здійснити перехід від моделі (профілю) фахівця до моделі його підготовки. Саме в процесі підготовки фахівця формуються навчальні компетенції, які забезпечать успішність формування у фахівця необхідних соціально значимих і професійно важливих якостей.

У процесі навчання студенти опановують компетенції для вирішення трьох типів завдань: дослідницьких (уміння планувати і проводити дослідницьку роботу); практичних (направлених на здобуття конкретного результату); педагогічних.

Щоб сформувати компетентнісну особистість, необхідно виділяти проміжні і кінцеві цілі в системі цілей. При цьому важливо враховувати, відзначає С.Д. Смирнов, що в кожному знанні або умінні, які необхідно сформувати у студентів для вирішення завдань проміжного рівня, є три шари: наочний, логічний і психологічний [3].

Ключові і базові освітні компетенції формуються при вивченні всіх дисциплін, з конкретної спеціальності, у процесі навчальної аудиторної та позааудиторної діяльності. Відповідно до предмету нашого дослідження, ми акцентуємо увагу на формуванні навчально-пізнавальних, тобто академічних компетенцій: уміння ставити цілі, планувати, рефлексувати та ін.

Реалізація цілей, завдань формування академічних компетенцій залежить від дотримання ряду принципів, вимог, правил (принципи активності, самостійності, організації вчення в контексті професійної діяльності, інтеграції традиційних та інноваційних технологій, принцип міждисциплінарного підходу).

Цілі підготовки в аспекті компетентнісного підходу визначають напрями відбору вмісту діяльності та її види: інформаційно-пошукова діяльність (інформаційні компетенції); мовна діяльність (мовні компетенції); навчальна діяльність (інтелектуальні компетенції). Серед методів та прийомів формування академічних компетенцій виділяють роз'яснення, демонстрацію зразка, моделювання проблемних ситуацій, роботу з навчальним текстом (спеціальні вправи), написання творчих робіт, повідомлення, реферування, взаємне рецензування, метод проектів.

Серед форм організації аудиторної та позааудиторної діяльності виділяють: семінарські і лабораторні заняття, конференції, конкурси, олімпіади, рольові ігри, дослідно-експериментальна робота, наукові гуртки, захист проектів. В узагальненому вигляді проект процесу формування академічних компетенцій представлений у таблиці 1. Найважливіше місце в структурі академічних компетенцій належить аналітичним умінням. Важливість цих

умінь особливо яскраво виявляється у процесі засвоєння студентами загальнонаукових понять. При роботі з поняттями аналітичні уміння виражаються за допомогою класифікації й визначення поняття за аналогією: у визначенні стосунків різновидових понять, у встановленні взаємозв'язку частини і цілого, у встановленні причини і наслідку, у встановленні протилежності. Ось чому необхідно проектувати спеціальні завдання на розвиток цих умінь. Наприклад, завдання на встановлення відповідності, причинно-наслідкових зв'язків, на формулювання визначень суті, змісту. Важливим засобом розвитку аналітичних, інформаційних, конструктивно-проектних і інших компетенцій є проблемні завдання, ситуації. Ефективність процесу значно зростає, якщо ці проблемні завдання, ситуації мають не просто навчальний, а особистісний сенс, тобто перетворюються на проектне завдання.

Таблиця 1 - Модель процесу формування академічних компетенцій у студентів вузів

Цілі	Принципи	Вміст	Методи	Форми
Формування: - академічних, конструктивно-проектних компетенцій; - готовності до визначення цілей; - інформаційних компетенцій; - готовності до самоосвіти, саморозвитку, самоактуалізації; - академічної мобільності; - мотивацій до навчально-пізнавальної, навчально-дослідницької діяльності; - комунікативних компетенцій; - рефлексивних компетенцій. Розвиток творчих, евристичних здібностей.	Активності, самостійності, науковості; організація навчання у контексті професійної діяльності (контекстного підходу); інформаційний підхід, єдність традиційних і інформаційних технологій; міждисциплінарний підхід, єдність теорії і практики, зв'язок навчання з життям.	Діяльності: - аналітична (аналіз тексту: комунікативний, композиційний, фактологічний, логічний, мовний та ін.); - конструктивно-проектна (визначення цілей, планування, корекція); - виконавська (вирішення завдань, виконання завдань, побудова ілюстративного матеріалу); - евристична (знаходження нових способів, прийомів діяльності, генерування ідей, раціоналізація і винахід, вирішення нестандартних завдань, пошук інформації, її оцінка і переведення в знання, рефлексія власної діяльності).	Демонстрація зразка, вправа, роз'яснення, моделювання, метод проектів, опонування, редагування, евристичний, проблемно-пошуковий, дослідницький.	Семінарські, лабораторні заняття, рольові ігри, захист проектів, конференції, дослідно-експериментальна робота, конкурси, олімпіади, самоосвіта, виробнича практика, наукові гуртки, проблемні групи.

Під проектуванням у нашому дослідженні передбачається самостійна робота студентів, основною метою якої є розвиток і закріплення теоретичних знань і розрахунково-графічних проблем з використанням останніх досягнень науки і техніки, у тому числі нових інформаційних технологій.

У процесі проектування інтенсивно формуються навички системного аналізу об'єктів проектування, застосовуються математичні методи автоматизованого проектування, комп'ютерного та імітаційного моделювання. Проте найважливіше полягає в тому, що в процесі проектування формується досвід розробки інноваційних проектів. У процесі їх підготовки формуються уміння і навички користування електронними бібліотеками, базами даних і знань, а також можливість обґрунтувати прийняті у проекті інноваційні рішення, комунікативної готовності до роботи в професійному середовищі.

Варто відзначити, що в процесі цих видів діяльності, особливо при роботі з інформацією, інтелектуальні операції перетворюються в узагальнені уміння. Наприклад, аналіз, синтез, абстрагування, символізування, рефлексія, екстраполяція та інші перетворюються в узагальнені компетенції: оцінювання, визначення цілей, систематизація, класифікація, моделювання, кодування та ін.

Актуальними є ігрові технології вчення, які особливо ефективні при вивченні іноземних мов. В основу такої технології покладені принципи: професійна спрямованість наочного вмісту; комплексно-тематична організація навчального матеріалу; свідомо-порівняльне вивчення мовних явищ; різноманітність форм, методів навчання; наочно-імітаційне моделювання.

Вказані способи, технології стають ефективними лише в тому випадку, коли навчальна діяльність організовується в контексті майбутньої професійної діяльності. Контекст є надзвичайно важливим чинником, який зумовлює адекватне або, навпаки, ілюзорне віддзеркалення предметів явищ об'єктивної дійсності, їх особистісний сенс.

Системоутворюючим чинником у структурі процесу вчення є вміст компетенцій. Цей вміст також підкоряється вимогам до проектування компетенцій. З точки зору А.В. Хуторського, формування компетенцій спирається на виявлення рефлексії компетентнісного вмісту освіти і має ряд етапів:

- 1) пошук проявів ключових компетенцій у кожній навчальній дисципліні;
- 2) побудова ієрархічної надпредметної систематики – “древа компетенцій”;
- 3) проектування загальнонаочних освітніх компетенцій на всіх курсах навчання;
- 4) віддзеркалення компетенцій у загальноосвітніх стандартах, програмах, навчальних посібниках [5].

У такому випадку компетентістний вміст освіти проходить наскрізною лінією через навчальні предмети, отримуючи втілення на відповідному матеріалі; освітні компетенції виявляються системними характеристиками особистісно-орієнтованого підходу до освіти, оскільки відносяться до особистості студента і виявляються лише в процесі виконання ним певним чином складеного комплексу дій.

Проектування процесу формування академічних компетенцій передбачає акцентування уваги на розвитку готовності до рефлексії. Рефлексія – це усвідомлення суб'єктом, який пізнає, того, як він засвоював знання, вирішував завдання, тобто застосовував знання на практиці, усвідомлення того, якими способами він діяв. Рефлексія діяльності – це процес, що включає заходи і процедури, мета яких – здобуття об'єктивної інформації про перебіг, результати цієї діяльності, а також їх тлумачення, без яких неможливе професійне становлення і розвиток. У свою чергу, отримана інформація виступає основою для проектування діяльності з удосконалення навчального процесу. Дуже важливо формувати уміння застосовувати систематизовані наукові знання для вирішення проблеми рефлексивного керування навчальним процесом.

Проектувати організацію різних видів діяльності, що вимагають вживання комплексів навчальних компетенцій, – значить, розробляти навчальні завдання, завдання, що мають інтеграційний характер і вимагають адекватних академічних компетенцій. Найбільш продуктивними є інформаційно-пошукові, інтелектуальні і оперативно-практичні навчальні

завдання. Під інформаційним завданням розуміється знаходження конкретних знань, які створюють поняття, уявлення про властивості об'єкту, що вивчається, явищ, процесу; знання ідей, концепцій, теорій тощо, уявлень і різних сторін майбутньої спеціальності.

Інтелектуальні завдання направлені на опанування розумових операцій, таких, як: розпізнавання, вичленення властивостей складних об'єктів; злиття елементарних ознак у більш складні, виявлення об'єктів і їх специфіки; опис, загальна характеристика об'єкту; пояснення (показ властивостей, ознак); визначення (вироблення формулювань); декомпозиція (розчленування об'єкту на частини); структуризація, перетворення, схематизація, прогнозування та ін.

Оперативно-практичні навчальні завдання – це сукупність сформованих у студентів загальнонавчальних і професійних знань: визначення стандартів, конструювання, вдосконалення і організація навчальної праці; управління пізнавальними діями; раціональна організація праці загалом.

Слід виділити спеціальні завдання з роботи із текстом. Це завдання, які вимагають уміти локалізувати інформацію; виділити головні думки, положення і скласти план; сформулювати назву для кожного абзацу; виділити в тексті інформацію головну і другорядну; завдання з аналізу заголовку; завдання на виявлення і виправлення логічних, граматичних і мовних помилок. Складнішими формами організації процесу формування академічних компетенцій є ігри, які можна розділити на дві групи: ігри репродуктивні та продуктивні (творчі). Репродуктивні ігри потрібні для вироблення обов'язкових умінь, без яких не можна перейти до діяльності творчої. Вони направлені на вироблення раціонального читання, написання листів, оформлення конспектів, на вироблення навичок дій у стандартних ситуаціях, на вирішення однозначних, зумовлених завдань, на привчання до раціональних дій. Продуктивні (творчі) ігри – відкриті, вільні, розвиваючі, орієнтовані на уміння діяти в нестандартних ситуаціях, коли рішення невідомі, коли треба залучати всі здібності, уміння, досвід особистості.

У реальній практичній діяльності потрібні як одні, так і інші. Характер співвідношення залежить від особистих чинників: підготовленості викладача, рівня знань студентів, навчально-методичного забезпечення тощо. Одним з ефективних способів розвитку академічних компетенцій у процесі вирішення творчих завдань є технологія вирішення винахідницьких завдань.

Навчати за допомогою технології винаходу – це відповіді на питання, які вимагають від суб'єкта зосередження уваги на тому або іншому істотному для вирішення завдання елементі, синтезування таким чином рішення. Значення вивчення алгоритму винаходу полягає в тому, що такого роду питання (завдання) сприяють формуванню не окремих компетенцій, а цілих їх комплексів. Аналізуючи цю методику, можна відмітити, що вона, фактично не даючи прямого алгоритму вирішення творчого завдання (який за визначенням неможливий), організовує її рішення, направляючи мислення на найбільш істотні елементи. Природно, освоєнню такої направленої активізації мислення навчати можна і необхідно.

Важливим компонентом проектування є відбір, структуризація матеріалу, що вивчається, який необхідно засвоїти: зрозуміти, запам'ятати, сформулювати особистісне ставлення до нього, уміти відтворити, інтерпретувати. Відібраний зміст (матеріал) може мати значення як самостійне знання або може представляти цінність для більш глибокого засвоєння подальшого матеріалу, або для вирішення інформаційно-практичних завдань. Значення деякого матеріалу може бути гностичним (пізнавальним), практичним (діловим), етичним, соціальним, виховним.

Ефективність засвоєння навчально-пізнавальних компетенцій (їх формування) залежить від міри усвідомлення матеріалу, його структурованості, обсягу, доступності. Наприклад, такий

параметр, як усвідомленість, залежить від того, чи є в арсеналі того, хто навчається, поняття і дії, необхідні, аби зрозуміти елементи навчального матеріалу і встановити зв'язки між ними.

Різний ступінь усвідомлення може з'являтися в діапазоні від розпливчастого розуміння об'єкту до виразного усвідомленні його внутрішніх зв'язків. Ефективність процесу опанування компетенціями залежить від комплексу чинників: надання студентам інформації з досить високою детальністю (зменшує можливість її спотворення); дотримання відповідності вмісту, матеріалу мовним формам і засобам його вираження; використання прийомів утримання уваги; приділення уваги повторенню і подальшій розробці вже відомої інформації; введення проблемності як засобу активізації мислення.

Активізація мислення, розвиток пізнавального досвіду досягається за допомогою вживання активних форм і методів навчання. В освітньому процесі на перший план, поряд із знаннями, вміннями та навичками, виходить проблема формування базових інтелектуальних якостей особистості, таких, як компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція і унікальність розуму. Інтелектуальна компетентність – це особливий тип організації знань, що забезпечує можливість ухвалення ефективних рішень у певній наочній області діяльності [1]. У зв'язку з цим важливі не самі по собі знання, їх обсяг, глибина, а важливе те, як організовані індивідуальні знання і наскільки вони надійні як основа для ухвалення ефективних рішень. Які ж ознаки характеризують інтелектуальну компетентність? Це: різноманітність (безліч різних знань про різне); системність знань; гнучкість; здатність їх вживання у широкому спектрі ситуацій; виділення ключових елементів, наявність категоріального апарату (наявність принципів, загальних підходів, загальних ідей); володіння процедурним знанням (як робити); наявність знань про власне знання.

Успішність формування інтелектуальної компетентності залежить від уміння вживати активні форми і методи вчення, навчання. Активні форми і методи можуть бути ігровими і неігровими. Активні ігрові форми і методи – це ділові і рольові ігри, імітаційні, організаційно-діяльнісні, операційні тощо. До неігрових відносять – організовані на діалогічній основі лекції, семінарські заняття, конференції, диспути. У процесі самоосвіти, саморозвитку в самоактуалізації особливу значущість набувають інтерактивні методи: тренінги, програмоване навчання, комп'ютерне навчання; групові дискусії; а також ділові і рольові ігри. Під тренінгом розуміють навчальну технологію моделювання спеціально заданих ситуацій, де ті, хто навчається, мають можливість розвинути і закріпити необхідні знання і навички, змінити своє ставлення до власного досвіду і вживаних підходів.

Особливою формою вирішення проблемних ситуацій є кейс-метод (вирішення конкретних ситуацій). Його мета – навчити студентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативи, приймати рішення, формулювати програми дій. Студенти повинні продемонструвати розуміння ідей, підходів, описаних у курсі, що вивчається, використовувати отримані знання для аналізу конкретних ситуацій.

Успішність формування, розвитку ключових компетенцій (у тому числі і навчально-пізнавальних, науково-інформаційних) залежить не лише від дидактичного, навчально-методичного, але і психологічного забезпечення освітнього процесу.

Психологічне забезпечення освітнього процесу включає: психологічну діагностику і типологізацію студентів за психологічними особливостями; створення умов для особистісного і професійного розвитку; систему заходів мотивації студентів до навчально-пізнавальної і науково-інформаційної діяльності; психодіагностичний контроль досягнень студентів.

Висновки. Отже, психологічне забезпечення освітнього процесу здійснюється шляхом цілеспрямованого і планомірного використання психологічних знань в організації і управлінні процесом формування освітніх компетенцій. Ядром поняття «компетенція», як сказано вище, є здібність (готовність) до практичного вживання знань, умінь.

У психологічному аспекті така готовність включає компоненти: мотиваційний (спрямованість на успіх, спрямованість на отримання соціально значущих і професійно важливих якостей); емоційний (упевненість у власних силах, задоволеність результатами, що досягаються); вольовий (самоконтроль, саморегуляція); інтелектуальний (розумова працездатність); операціональний (володіння прийомами і способами діяльності).

Одним з ефективних способів підвищення мотивації студентів до оволодіння освітніми й іншими компетенціями є орієнтація на досягнення успіху, моделювання ситуації успіху. Участь студентів у науково-інформаційній діяльності, у різних конкурсах, конференціях, олімпіадах, навчальні досягнення, вторинна зайнятість – усе це є найважливішими засобами досягнення успіху, формування професійної гідності особистості, засвоєння корпоративних норм поведінки. Проектування процесу формування компетенцій пов'язане не лише з проектуванням компонентів, але й освітнього середовища. Таке проектування передбачає конструювання найважливіших умов: умов організації самостійної роботи студентів, інформаційного і навчально-методичного забезпечення, моделі управління цим процесом, методик оцінки рівня сформованості компетенцій.

Найбільш важливим напрямом, на наш погляд, є організація самостійної роботи студентів. Особливість нашого розуміння ролі, значення самодіяльної роботи в тому, що організація такої роботи повинна будуватися на основі компетентісного підходу. Відповідно до цього підходу самостійна робота – це засіб не лише оволодіння навчальними вміннями і навичками, але й умова, засіб практичного вживання знань, умінь і навичок, тобто компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гельфман Э. Г. Психодидактика школьного учебника. Интеллектуальное воспитание учащихся / Э.Г. Гельфман, М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2006. – 380 с.
2. Ильин Г. Проектное образование и становление личности / Г. Ильин // Высш. образование в России. – 2001. – №4. – С. 85 – 92.
3. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования / С.Д. Смирнов. – М. : Академия, 2003. – 304 с.
4. Толлинегрова Д.С. Теория учебных задач [Электронный ресурс] / Д.С. Толлинегрова. - Режим доступа : <http://studopedia.info/2-39864.html>.
5. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении : научно-методическое пособие / А.В. Хуторской. – М. : Эйдос, 2013. – 73 с.

REFERENCES

1. Gelpman E.G. Psychodidaktika shkolnogo uchebnika. Intellektualnoye vospitaniye uchashchikhsya / E.G. Gelpman, M. A. Kholodnaya. – SPb.: Piter, 2006. – 380 p.
2. Pyin G. Proyektnoye obrazovaniye i stanovleniye lichnosty / G.Pyin // Vysshee obrasovaniye v Rossii. – 2001. – №4. – P. 85 – 92.
3. Smirnov S.D. Pedagogika I psikhologiya visshego obrazovaniya / S.D.Smirnov. – M. : Akademiya, 2003. – 304 P.
4. Tollongerova D.S. Tepriya uchebnyh zadach [Electronniy resurs] / D.S.Tollinegrova. - Rezhim dostupu: <http://studopedia.info/2-39864.html>.
5. Khutorskoy A.V. Kompetentnostniy podkhod v obuchenii: nauchno-metodicheskoye posobiye / A.V.Khutorskoy. – M. : Eidos, 2013. – 73 p.